

Belv.]; *desdejunador*; *desdejuni*.

¹ «Satisfets, ben beguts i *dejunats*, per millor dir, més aviat carregats, se'n tornaren cap a llurs masies --- el diumenge al vespre», *Cont. Cerdanes*, 54.

Dejús, V. *jus* Delà, V. *allà* (ELL) *Delació*, *delador*, V. *preferir* *Delai*, *delai-delai*, V. *allà* (ELL) *Delat*, *delatant*, *delatar*, *delator*, *delatura*, V. *preferir* *Dele*, *deleatur*, *deleble*, V. *delir* *Delectable*, *delectació*, *delectament*, *delectança*, *delectar*, V. *delit* *Delegació*, *delegador*, *delegar*, *delegat*, V. *llegar* *Delegant*, *delejar*, V. *deler*

DELER, i el verb *delerar* o *adelerar-se* vénen del ll. vg. DELĒRARE, ll. clàssic DELĪRARE, 'desvariejar', 'obrar desenraonadament'; *delerare* és una variant que ja es troba a l'Antiguitat, a la baixa època, d'origen dialectal itàlic (probablement afavorida per una influència grega); el nostre substantiu *deler* pot reflectir el ll. DELĪRIUM en la variant vulgar *DELĒRIUM. ²⁰ □ 1.ª doc.: 1803, Belv., però en la forma *delieys* (cas subjecte de *deleir* o *delieir*) sembla ja trobar-se en Ramon Vidal de Besalú, S. XIII.

Tant Belvitges com Labèrnia [1839] recullen el mot amb les dues grafies *delé* i *dalé* («desig, ànsia; *anhelo*; cupido, sollicitudo»); Lab. hi afegeix ja *dalera* com a sinònim de *dalé*, ço que implicava la grafia *daler* o *deler*, que aviat es generalitzà (*daler* DOrt., 1917, aviat rectificat en *deler* en eds. posteriors dels lèxics de Fabra).

Apareix en ús corrent des dels primers mestres de la Renaixença. «--- Un gros aguait de moros los escomet; / los cristians se giren ab viu *dalé*, / no 's destorben de moure los blancs acers», MilàF (*Mort de Galind*, v. 13, O. C., p. 300); «desviant-se ab molt greu de l'aspre serra, / cerca ab *dalé* més planejanta terra, / mes son cor jovenívol no pot més», Atl., Introd., 32; «de sobte un sacudiment misteriós la retornà y ella prengué la tasca ab major *dalé*», Noller (*La Papallona*, 34); «lo pres absolut no espera ab major *dalé* --- la llibertat», id., 51). *Dalé* és la pronúncia del català central, i el mot és viu a Barcelona i en general a tot el Princ.

D'ús no tan quotidià, el femení *delerà*, ja recollit per Lab. 1839, ha tingut també àmplia i més difusa vida literària, en bons escriptors del segle passat, una mica pertot. Ja Marian Aguiló, en una poesia primerenca, de 1852: «los ventijols amb *delerà*, / van besant a cada flor / ---» (*Antol. Poèt.*, 1975, p. 52, que interessa especialment pel fet que *AlcM* no dóna com a viu a les Illes cap mot d'aquest grup); i en dos vigatans de tanta personalitat literària com Genís Aguilar i Torras i Bages: «esperant ab molta *dalera* un arbre tot ple d'atmetlles de sucre que'ls minyons havian promès de trobar a un cert punt del camí», «fent que la Julita, seduïda per la perspectiva de tan brillant espectacle, l'esperés ab infantil *dalera*», Genís (*Julita*, pp. 25, 96).

«No 's crega ningú», escriu Torras, «que 'l nostre il·luminat doctor resolgués totes les qüestions ab qua-

tre principis brillants ---, puix la *dalera* per la anàlisi espiritual y química ningú la ha tinguda superior a ell» (T. i B., *La Tradició Catalana*, p. 332; altra cita del mateix en *AlcM*). I d'un altre home de gran personalitat i cultura —no pas vigatà ni mallorquí, empordanès sí en l'ample abast del terme: «l'exportació de la nostra personalitat, amb les seves *daleres* i sofrences, crec que és una de les obres que hem de fer amb major cura, puix ens dóna força moral», carta de Rafael Patxot a PCoromines, 4-r-1931. Però aquest ja no és un mot d'ús general, i pel que fa al llenguatge comú, no pertany a l'ús colloquial, ni al literari, almenys el de les zones més centrals.

A diferència de *deler*, que pertany a totes les esferes del llenguatge viu, no sols en el domini del dialecte oriental sinó de l'occidental i el valencià. Amb è oberta a totes les comarques orientals; amb è tancada en els dialectes ponentins, pertot on en tinc dades; com correspon a una ē etimològica. La vocal de la primera síl·laba és *e* en valencià; *e* o *a*, segons els llocs, en cat. occidental (però és sabut que en els mots en *e-é* la dissimilació en *a-é* és un fet sempre corrent i fàcil en tots els parlars ponentins, per tant és quasi com si tinguéssim la forma *dele(r)* pertot): Arqués i Arrufat registrava a les Borges Blanques «*adaléra*, discrepant de la grafia *adelerar* de Bulbena» (BDLC VI, 36); JBXuriguera (Juneda 1960) «*daler* m. desig, apetència, ganes vives de fer, obtenir, menjar o beure una cosa; *delerar* o *adelerar*, sentir *daler*». A Canet lo Roig vaig sentir, parlant dels coscolls (*malla*), en *dalé* 'amb goluderia': «los porcs van en *dalé* a la malla per menjar aglans» (1961); d'altra banda tinc nota d'haver sentit *delé* en un poble del Nord del Segrià (1956); *AlcM* té recollida la pronúncia *delerà* a Esterri d'Àneu («jo *delerò* tenir cent mil duros»); *delé* és la pronúncia tortosina (Moreira, *Folk. Tort.*, 327, i veg. més avall *delerar* segons Vergés).

La pronúncia val. sembla pertot *delér*. Ja T. Llorente va usar *adelerat* (*Versos* II, 133); GaGirona registrà «*deler*, ànsia, gana gran; *delerar*, tindre *deler*» en el *Vocab. del Maestrat*, i ell mateix escriví en la seva *Seidia* «no ab més *deler* devoren les abelles / la mel dins de la flor del taronger» (p. 24); Caballero Muñoz, valencià central, home representatiu de la generació dels anys 20, escrivia: «este *deler* per trobar aquelles paraules tan prenyades de --- sentit --- el fa bucejar en les fondàries de la mina lingüística fins que trau a la clara llum les magnífiques troballes; este *deleri* ---» (*Taula de Lletres Val.*, agost 1928); i també el testimoni de Carles Salvador confirmava *deler*.¹

El verb *delerar*, almenys usat intransitivament, no podem dubtar que ha tingut vella existència en la llengua. No sols per l'informe d'Esterri d'Àneu transmès en *AlcM* i per la definició del vocabulari del Maestrat, sinó perquè el mateix GaGirona em sembla usar-lo en forma digna de crèdit en el seu poema: «lo fill d'En Blasco --- / tant parla i riu que sembla que *delerè*, / arriscant de l'amor la discreció», «--- aont la teniu? --- *delerè!* --- sou morta! ---» (*Seidia*, 135, 81), que defineix ell mateix (glossari, p. 279) «desijar ab ànsia».